

Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---



Във вторник, 17 декември 2019 г., най-посещаваната библиотека в България – Столична библиотека – [огласи официална статистика](#), според която най-четените книги през 2019 г. в раздел научни и научно-популярни са книгите на разследващия журналист и документалист Христо Христов, свързани с различни престъпления на комунистическия режим – **„Секретното дело за лагерите”, „Тайните фалити на комунизма”, „Тодор Живков. Биография” и „Погубената България”** (в съавторство с проф. Вили Лилков). Пред **desebg.com**

Христо Христов реши да разкрие някои неизвестни подробности около написването на въпросните документални разследвания.

## Секретното дело за лагерите на смъртта край Ловеч и Скравена

На едно от най-тежките съдебни дела, чиято цел е да установи отговорните за убийствата в лагерите на смъртта край Ловеч и Скравена (1959-1962) е даден ход през 1993 г.

Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---

Делото се гледа в зала Тържествена на Съдебната палата, където са изправени подсъдимите от ръководството и администрацията на лагера „Слънчев бряг“ край Ловеч.

То обаче скоро е спряно заради смъртта на основния подсъдим о. з. ген. Мирчо Спасов – дясна ръка на Тодор Живков в МВР, където е зам.-министър и отговорник за лагерите край Ловеч и Скравена.

Делото бързо е оставено висящо в спор на това на кой съд е подсъдено след смъртта на Спасов. По това време Христо Христов вече е започнал журналистическата си кариера във в. „Демокрация“ (издание на Съюза на демократичните сили).

Той е съдебен репортер и отразява делата за различни престъпления на тоталитарното управление на БКП, образувани от Главна прокуратура.

„Някъде през 1998 г. делото за лагерите вече беше „на трупчета“ – спряно без да има изгледи да се разгледа. Като съдебен репортер, аз бях надзърнал вече в „кухнята“ му и бях видял колко важна за обществото информация беше останала в папките по делото. Затова реших да се опитам да получа достъп до него“, спомня си Христо Христов.

Той се обръща към председателя на съдебния състав ген. Николай Чирипов, който по това време е зам.-председател на Върховния съд и председател на Военната колегия към него.

„Ген. Чирипов ми каза: Подай молба, пък ще видим“ – продължава Христов. Не след дълго той ме видя в Съдебната палата и ми подхвърли: – Ти подаде молба, но забрави да провериш какъв е отговорът по нея“.

Журналистът веднага отива в деловодството и открива, че му е разрешено да се запознае с 48-те тома по делото.

Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---

„Решението на съдия Чирипов остава безпрецедентно и до днес, тъй като няма друг случай, в който съдебната система да позволи достъп на представител на медиите по едно висящо дело, както беше това за лагерите”, коментира Христов и добавя: „След време разбрах, че по този начин магистратите по делото, сред които и ген. Чирипов, бяха видели възможност обществото да научи фактите по този съдебен процес, предварително обречен на неуспех заради проблема с изтеклата давност по него”.

„Запознавах се с материалите по делото в самата Съдебна палата, в стаята, където Военната колегия на Върховния съд съхраняваше делата си, като имах право само да си водя записки, а през цялото време срещу мен стоеше служителка от администрацията на съда”, разкрива Христов.

Той чете делото, след като си свърши ежедневната работа в „Демокрация” в продължение на няколко месеца.

„Това беше първото ми докосване до архив и няхах никакъв опит как да си систематизирам записките, как да цитирам и т.н., нещо което впоследствие се научих да правя, но се отнесох изключително сериозно към истинската документална история, установена от прокуратурата и съда за съществуването на лагерната система при комунизма и конкретно за създаването, съществуването и закриването на лагерите край Ловеч и Скравена”, обяснява Христов.

През 1999 г. на книжния пазар излиза ръкописът му [„Секретното дело за лагерите”](#), в която за първи път се разкриват дадените под клетва показания на организаторите и изпълнителите на лагерите – от Гогов, Газдов и Ръжгева до Мирчо Спасов и Тодор Живков.

Книгата е издадена от вече несъществуващото издателство „Иван Вазов”, чийто директор е Васил Станилов, издаващ и в. „Про и анти”.

„Няма да забравя премиерата – беше в ритуалната зала на бул. „Витоша”, пълна с хора, жадни да научат истината. Накрая една непозната жена ми подари една малка и съвсем

Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---

обикновена иконка на Исус Христос с пожелание да ме закриля, която пазя и до днес”, спомня си журналистът.

През 2012 г. изд. „Сиела” преиздава книгата, като този тираж вече е почти изчерпан. Книгата и досега остава единственият документално подплатен източник за история на лагерите край Ловеч и Скравена.

### Тайните фалити на комунизма

През 2007 г. Христо Христов започва журналистическо разследване към Института за изследване на близкото минало, създаден от политическия емигрант и филантроп Дими Паница, което се концентрира върху създаването, дейността и източването на задграничните фирми при комунистическия режим.

Като бивш съдебен репортер Христо Христов е отразявал през 90-те години образуването през 1990 г. от прокуратурата дело №4 за установяване на виновните за икономическата катастрофа, завещана от БКП. Журналистът знае, че по него има цяло направление, „Задгранични фирми” и прави стратегия как да получи достъп до това дело.

По реда на Закона за достъп до обществена информация подава заявление до главния прокурор Борис Велчев. Той му разрешава, но следва тежка процедура на произнасяне на градски прокурор на София и директора на Националната следствена служба, в която се съхраняват близо 1300-те тома по делото.

В крайна сметка той получава окончателен достъп до архивните материали. Чете ги на място – в Националната следствена служба, в стаичка, в която навремето е бил бръснарския салон за следователите и при неизменното присъствие на служителка от администрацията на следствието.

„Цяло лято се измъквах рано сутрин, за да избегна трафика и да съм в следствието на

Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---

бул. „Г. М. Димитров преди задръстванията. Там четях, докато имах сили и в ранния следобед отивах в редакцията на в. „Дневник“, където работих тогава. Бях предупредил ръководството му, че проучвам това мащабно дело и имах неговото съгласие”, спомня си Христо Христов.

Той обаче започва да проучва архивните материали по дело №4 от първия том и установява, че на практика държавното обвинение е събрало стопанската история на България за периода 1958-1989 г.

Още в началото се запознава със справките на председателя на БНБ Васил Коларов (от 1986 г.) до генералния секретар на БКП Тодор Живков, в които ясно се вижда, че още през 1987 г. държавата е докарана до неплатежоспособност, която Живков отлага с взимането на нови краткосрочни и с по-висока лихва валутни заеми от западни банки, като по този начин отлага фалита с две години, но го прави и по-тежък.

Малко по-късно, когато достига до около 40-тия пореден том Христо Христов се натъква на материали, оформени в направление „Делта”. По него следствието и прокуратурата кодират документите, свързани с тайната продажба на българския златен резерв в размер на 23 тона с еднолично решение на Тодор Живков на Кремъл през 1960 г., което е било единственото спасение да се върнат част от валутните кредити, получени от БКП от съветска страна.

Това на практика е първият фалит, до който тоталитарното управление на БКП начело с Тодор Живков докарва страната, а пред очите на журналиста следват едно по едно показанията под клетва на управителите и подуправителите на БНБ от този период, както и на самия Живков.

Информацията в архивите е шокираща, тъй като дотогава никога прокуратурата не е споменава дори този случай. След тази сензационна находка Христо Христов вече се убеждава, че трябва да напише друга книга, в която да представи историята на трите фалита на комунистическия режим (вторият е през 1977 г., когато Живков е спасен с помощи от СССР с разпореждане на съветския ръководител по това време Леонид Брежнев).

Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---

Така през есента на 2007 г. изд. „Сиела” пуска на книжния пазар [„Тайните фалити на комунизма”](#), която се превръща в бестселър, макар и дълго време историците, които нямат достъп до архивите на дело №4 или по идеологически причини, не се позовават върху документалните разкрития на книгата.

Историята за криминалната продажба на златния резерв от Живков на Москва през 1960 г. пък се превръща в сензационна новина, която е най-четена в онлайн изданието на „Дневник”, в който Христов публикува цяла поредица за тайните фалити паралелно с появата на книгата.

За предговор към книгата журналистът се обръща към икономиста Красен Станчев, който го пише, а след като се запознава с ръкописа, споделя на Христов: „Това трябваше да го напишем ние, икономистите още в началото на прехода”.

След появата на книгата тогавашният зам.-директор на Националната следствена служба Румен Георгиев, заявява на журналиста: „Разбра ли защо беше това дело? Да се намери един такъв като теб и да извади историята, скрита в него! Немалко хора се опитаха да сложат ръка върху този архив и той да се затрие”.

През 2015 г. „Сиела” издава нов тираж на „Тайните фалити на комунизма”. И до днес Христо Христов остава единственият изследовател, който си е направил труда да поиска и получи достъп до този уникален архив, който по същество представлява най-обемното дело в историята на държавното обвинение (близо 1300 тома).

Благодарение на документалното откритие на тайните фалити на комунизма и на активните публични изяви на Христо Христов това лято фалитите бяха вкарани в учебниците по история за 10 клас, след като се отказа, че първоначално са споменати само в един от 5-те учебници (изд. Рива”).

### Биографията на Тодор Живков

Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---

През 2005 г. Христо Христов вече е световноизвестен журналист –популярността му носи разследването за убийството на писателя Георги Марков от Държавна сигурност с помощта на КГБ в Лондон през 1978 г.

На разследването, което излиза през лятото на същата година под заглавието „Убийте Скитник“ – българската и британската държавна политика по случая с Георги Марков, внимание обръщат редица медии по света като Ройтерс, Асошейтед прес, Франс прес, Сънди таймс и др.

То е първото мащабно разследване въз основа на автентични документи от архива на Държавна сигурност и убеждава, че дори при унищожени материали, каквито са разработките в ДС срещу писателя Георги Марков, професионалната и коректна работа с архивите на репресивния апарат на БКП може категорично да възстанови случилото се.

„Още не бяха отшумели отзивите от книгата, по която работих цели 6 години, и един ден ми се обади Дими Паница и ме покани да се видим. Неговата фондация „Свободна и демократична България“ вече ми бе присъдила награда за разследваща журналистика през 2000 г. за разследването ми за отвличането, организирано от ДС, на българския политически емигрант Борис Арсов от Дания през 1974 г. и с Дими се познавахме“, разказва пред **desebg.com** Христо Христов.

„Дими Паница беше във възторг от това, че за първи път българска книга – „Убийте Скитник“ – беше станала световна новина, но ме изненада с предложението да напиша биография на Тодор Живков, която да бъде издадена от основания от Дими Институт за изследване на близкото минало“, продължава Христов.

„Аз пък го изненадах с отговора – поисках първо да проуча какво е писано за Живков и на тази база да преценя възможностите дали може да се направи едно стойностно изследване“, казва журналистът.

Той прави проучване и вижда, че освен мемоарите на Живков за него са писали двама души Иска Баева и Боян Кастелов. Намира много празнини и се убеждава, има сериозно място за изследване и изграждане на действителния образ на Живков и неговото

управление.

Прави примерна структура на изследването си, което представя на Дими Паница. Единственото, което настоява от Паница да се пази в тайна, че работи по тази тема до излизането на самата книга.

Христов вече е натрупал негативен опит при работата си по случая с Георги Марков, при който в процеса на работа жилищата, които обитава три пъти са разбивани, след като е дал гласност, че е тръгнал по следите на това престъпление в архивите на ДС.

„Основната ми цел в началото на изследването бе да получа достъп до съдебното дело, известно като №1 от 1990 г., по което Тодор Живков първоначално бе осъден на 7 години затвор, но след това по време на еднопартийния кабинет на БКП начело с Жан Виденов присъдата бе отменена и решено, че по новата Конституция Живков не може да бъде съден по повдигнатите му обвинения за злоупотреба с власт, тъй като бил държавен глава, макар той да е председател на колективен орган – на Държавния съвет”, обяснява Христов.

Дело №1 също е забравено от обществото и никой не се интересува от онова, което е останало в томовете му. Разследващият журналист подготвя искане до председателя на Върховния касационен съд за достъп до отдавна архивираното дело.

„Отидох лично да оставя искането до председателя на Върховния касационен съд, който по това време бе Иван Григоров, но в коридора на съда ме срещна зам.-председателя на ВКС Румен Ненков, който ме познаваше като коректен журналист. Запита ме: Христо, къде си тръгнал?” – Отговорих му, че внасям заявление за достъп до дело №1. – Дай тук да ти го разпиша, няма какво да занимаваш председателя с това – каза той и веднага се разпореди деловодството да организира достъпа”, спомня си журналистът.

„В стаичката, в която държаха архива, работиха три деловодителки и аз трябваше да чета седнал на един стол по време, когато те работиха и нито за тях, нито за мен беше удобно. На втория ден, след като бързо се убедиха в моята точност, те ми се довериха и ми предоставяха по два тома, с които слизах няколко етажа по-надолу в Съдебната



Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---

палата в адвокатската стая, в която защитниците получава достъп до делата на своите клиенти. След прочита на двамата тома следваха нови два и така проучването и записките вървяха том след том до 120-ия”, разказва Христов.

Неговите предварителни очаквания се потвърждават: в тези 120 тома Живков дава показания под клетва за своето управление, в които се представя в истинската си същност и светлина далеч от онзи лъжлив образ, който медиите му изграждат или сам представя в своите захаросани мемоари.

„Пресрочих разследването с една година, но Дими Паница беше търпелив. То бе отпечатано от „Сиела” през 2009 г. на връх отбелязването на 20-годишнината от краха на комунистическата система и принудителната оставка на Живков под заглавието "[Тодор Живков. Биография](#)”, отбелязва Христов.

Достойнствата на изследването веднага си проличават – солидният тираж на книгата бързо се изчерпа и следва втори, която според статистиката на книжарниците към 2009-2010 г. я превръща в най-четената биографична книга, писана от български автор.

От няколко години книгата е напълно изчерпана на пазара, а същевременно интересът към нея продължава. Вероятно през 2020 г. ще бъде издаден нов тираж.

## **Погубената от комунистите България**

Четвъртата книга, която попада сред търсените от читателите книги в Столична библиотека, е [„Погубената България”](#). Тя е последната книга на Христо Христов, написана в съавторство с проф. Вили Лилков.

„Когато през 2017 г. с Вили издадохме изследването „Бивши хора”, а и преди това изобщо не сме обсъждали въпроса дали бихме могли да пишем продължение. Обиколките в страната, които направихме двамата при представянето на „Бивши хора” и

Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---

срещите, които имахме, бързо ни убедиха, че не само трябва да помислим за продължение, но сме задължени да го сторим, за да представим максимално подробно съдбата на стопанския и интелектуален елит на България след 9 септември 1944 г.", посочва Христо Христов.

„За разлика от „Бивши хора“ в „Погубената България“ се съсредоточихме повече върху човешки съдби, а не толкова върху методите и средствата на репресивния апарат срещу представителите на „бившите хора“, както режимът е наричал хората, поставили основата на развитието на страната до Деветосептемврийския преврат“, продължава журналистът.

Двамата се насочват към недокоснати дотогава архиви на Държавна сигурност, а именно архивите на бившите Окръжни управления на МВР-ДС, които преди няколко години са предадени от областните дирекции на МВР в Комисията по досиетата. Това е изключително обемен архивен масив, голяма част от който е проучен за целите на изследването със съдействието на Комисията по досиетата.

Така в „Погубената България“ постепенно се оформят глави, систематизиращи случилото се с българския елит след идването на комунистическия режим по региони. Те са в основата на структурата на изследването.

Двамата с Вили Лилков работят две години по ръкописа. „С Вили имаме чудесно разбирателство по съвместната ни работа, още повече, че той е много задълбочен и отговорен в процеса на изследване на архивите и след това при самото оформяне на текста“, споделя Христов.

Двамата автори са подкрепени от фондация „Конрад Аденауер“ с отпечатването на ръкописа им, а книгата отново е издадена от „Сиела“.

Премиерата през месец май тази година е събитие, което от фондация „Конрад Аденауер“ определят като изключително успешно и вълнуващо. Силно е и търсенето на книгата в книжарниците. А според статистиката и на Столичната библиотека – интересът към нея не е само на книжния пазар, а и в самата библиотека.

Написано от Христо Христов  
Четвъртък, 19 Декември 2019 19:24

---

Христо Христов не крие, че най-вероятна причина за този повишен интерес към документалните книги, свързани с комунистическия период, е фактът, че този период влезе за първи път от тази есен в самостоятелен раздел, с нови знания и термини в час по история за 10 клас.

Скандалът от това лято с част от учебниците по история, които се опитаха да пропуснат или изкривят част от фактите за периода 1944-1989 г., както и на първите седем години от прехода към демокрация без съмнение е повлиял също за повишения интерес.

В подкрепа на това е фактът, че малко над 50% от читателите в Столична библиотека са хора до 28 години.

„Тази статистика е статистика на надеждата. От нея виждаме, че млади хора се интересуват приоритетно за комунистическото минало, а това само може да ни радва и да ни зареди с енергия да продължим”, коментира Христо Христов.

Той вече работи върху може би най-важното за българското общество изследване за периода на комунистическия режим, което се очаква да представи през следващата година.